

УДК 811.581.11

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/42-1-28>

Ірина КОСТАНДА,
orcid.org/0000-0002-5144-0941
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри китайської філології
Київського національного лінгвістичного університету
(Київ, Україна) kostanda.iryana@ukr.net

ПОЗАЛІНГВАЛЬНІ ТА ЛІНГВАЛЬНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИКИ ЯК ГАЛУЗІ ДАВНЬОКИТАЙСЬКОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ТРАДИЦІЇ

У статті розглянуто процеси формування та становлення граматики як окремої галузі китайської лінгвістичної традиції. З початку виникнення перших спроб лінгвістичних досліджень (III–IV століття до нашої ери) і до кінця XIX століття (до 1898 року, коли вийшла перша граMATика – «ГраMATичний компендіум пана Ма» («马氏文通», «Ma shi wen tong») авторства Ма Цзяньчжуна), граMATика як галузь лінгвістики не була відокремленою та чітко окресленою. У статті розглянуто та проаналізовано позалінгвальні чинники, які мали вплив на формування лінгвістичної ситуації у стародавньому Китаї та Європі: моделі мислення та пізнання світу. Проаналізовано та визначено європейську модель пізнання світу (логічна) та китайську модель пізнання світу (інтуїтивна). Науково обґрунтовано та доведено вплив обох моделей на формування і загальний розвиток лінгвістичного знання загалом і граMATики зокрема. У дослідженні для отримання наочних та достовірних результатів проведено порівняння означених вище моделей пізнання, окреслено характеристики кожної, а також більш детально розглянуто китайську модель пізнання світу та ті тенденції розвитку граMATичного знання, які вона започаткувала та сформувала. У дослідженні доведено, що граMATичні концепції походили від концепцій традиційної філософії й етики стародавнього Китаю (даосизм, конфуціанство, легізм тощо), які, у свою чергу, відображали інтуїтивну модель пізнання. Формат статті дозволяє наочно показати вектор розвитку граMATичних досліджень, у тій формі, яка існувала у стародавньому Китаї, а також довести той факт, що розвиток граMATичних концепцій проходив завдяки розвитку традицій екзегези, які вводили нові форми досліджень та методи лінгвістичних досліджень. Поєднання традицій екзегези та філософських концепцій визначило розвиток процесів граMATизації та сприяло формуванню сприйняття граMATики як «інтуїтивного знання», граMATичні праці із граMATики обмежувалися формою лексикографічних видань, а саме словниками службових слів. Результати проведеного дослідження надають відповіді щодо походження та функціонування мовних феноменів сучасної китайської мови.

Ключові слова: китайська граMATика, лінгвістична традиція, модель пізнання світу, службові слова.

Iryna KOSTANDA,
orcid.org/0000-0002-5144-0941
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Chinese Philology
Kyiv National Linguistic University
(Kyiv, Ukraine) kostanda.iryana@ukr.net

NON-LINGUAL AND LINGUAL FACTORS OF GRAMMAR FORMATION AS BRANCHES OF THE ANCIENT CHINESE LINGUISTIC TRADITION

The article examines the processes of formation and development of grammar as a separate branch of the Chinese linguistic tradition. From the beginning of the emergence of the first attempts at linguistic research (namely 3–4 centuries BC) until the end of the 19th century. (Namely, until 1898, when the first grammar “Mr. Ma’s Grammar Compendium” (“马氏文通”, “Mas shi wen tong”) by Ma Jianzhong was published) grammar as a branch of linguistics was not separated and clearly outlined. The article examines and analyzes the lingual factors that influenced the formation of the linguistic situation in ancient China and Europe: models of thinking and cognition of the world. The European model of the world cognition (logical) and the Chinese model of the world cognition (intuitive) are analyzed and defined. The influence of both models on the formation and general development of linguistic knowledge, and grammar, has been scientifically substantiated and proved. In the study, to obtain clear and reliable results, the above-mentioned models of cognition were compared and the characteristics of each were indicated, and the Chinese model of world cognition and those trends in the development of grammatical knowledge that it began and formed were considered in more detail. The study proves that grammatical concepts originated from the concepts of traditional philosophy and ethics of ancient China (Taoism, Confucianism, Legism, etc.), which, in turn, reflected an intuitive model of cognition. The format of the

article allows you to visually show the vector of development of grammatical research in the form that existed in ancient China, as well as to prove the fact that the development of grammatical concepts took place thanks to the development of the traditions of exegesis, which introduced new forms of research and methods of linguistic research. The combination of the traditions of exegesis and philosophical concepts determined the development of dramatization processes and contributed to the formation of the perception of grammar as "intuitive knowledge", grammatical works on grammar were limited to the form of lexicographic publications, namely dictionaries of service words. The results of the study give answers about the origin and functioning of the linguistic phenomena of the modern Chinese language.

Key words: Chinese grammar, linguistic tradition, model of knowledge of world, function word.

Постановка проблеми. Наприкінці XIX ст., а саме в 1898 р., у Китаї виходить перша граматики – «Грамматичний компендіум пана Ма» («*马氏文通*», «Ма ши вень тун») авторства Ма Цзяньчжуна (馬建忠, 1845–1900 рр.), цей момент стає відправним для розвитку китайської граматики як науки, проте необхідно зазначити один ключовий момент: граматики сформувалася в окрему галузь лінгвістичних досліджень лише під впливом західноєвропейського мовознавства. Наведемо цитату В. М. Алпатова: «Китайська традиція до її європеїзації наприкінці XIX ст. не знала граматики, основним видом опису в ній був словник» (Левицкий, 2006: 21). Отже, саме «європеїзація» стала причиною появи нового напрямку лінгвістичних досліджень у китайській мові, її наслідком стало те, що структуру й основні категорії латинської граматики було використано як основу для досліджень граматики китайської. Ця основа і напрям досліджень зберігаються і дотепер: відбувається адаптація наявних мовних явищ та феноменів китайської мови під європейські граматичні категорії та концепції. Після появи першої граматики китайської мови китайські та зарубіжні лінгвісти упродовж усього XX ст. користувалися запропонованим методом: через використання основної європейських граматичної термінології проводити опис граматичних понять китайської мови.

Аналіз досліджень. Існує ціла низка праць із граматики та підручників, побудованих за принципом використання основної європейської граматичної термінології: Ма Цзяньчжуна (1898 р.), Лі Цзіньсі (1924 р.), Ж. Мюллі (1935 р.), І. М. Ошаніна (1949 р.), Люй Шусяна (1953 р.), В. І. Горелова (1989 р.), А. Ф. Кондрашевського, М. В. Румянцевої, М. Г. Фролової (2005 р.), інші. До появи першої граматики авторства Ма Цзяньчжуна кодифікаторами граматики китайської мови були лексикографічні праці, у яких було зібрано та пояснено вживання службових слів для письмової мови веньянь. Проте праць, присвячених пошуку нових підходів до розгляду граматичних явищ китайської мови та спрямованих на пошуки пояснень граматичних феноменів китайської мови, нами помічено не було.

Мета статті – розглянути причини, які призвели у процесі розвитку китайської лінгвістичної традиції до відсутності виокремлення граматики в окрему галузь лінгвістики, аж до початку «європеїзації», питання відсутності розвитку граматики в давньому Китаї в такій формі, як у Європі.

Виклад основного матеріалу. Варто відзначити, що оскільки інтереси нашого дослідження стосуються процесів нормалізації та кодифікації мов веньянь і байхуа, то до розгляду й аналізу приймаються роботи китайських лінгвістів та іноземних дослідників вказаних вище мов, які мали вплив на процеси нормалізації та кодифікації. Велика частина досліджень граматики XX–XXI ст. належить до сучасної китайської мови путунхуа й до аналізу граматичних нормалізації та кодифікації безпосередньо цієї мови. Що ж стосується досліджень мов веньянь і байхуа зарубіжними вченими, то вони, незважаючи на глибоку наукову цінність, через низку причин (політика закритості Китаю, ізолюваний розвиток китайської наукової традиції тощо) не мали впливу на процеси нормалізації та кодифікації мов веньянь і байхуа. Тому граматичні концепції і дослідження зазначених вище мов зарубіжних лінгвістів-китаєзнавців ми будемо наводити не систематично і тільки з метою дати більш глибоке уявлення про граматичні феномени давньокитайської мови.

На процес формування дослідницьких підходів і методології впливали світогляд і сформована ним модель пізнання світу. Європейський і китайський світогляд – це дві варіації світогляду, у кожній застосовується своя вихідна модель.

Модель мислення поділяється на два види.

1. Логічний (у Європі): раціональність, поступовий процес пізнання через аналіз, дослід, побудову раціональних припущень. Раціональність західноєвропейського світогляду визначає пізнання як побудову теоретичної моделі та її підтвердження через експериментальні дослідження, а наукова діяльність спрямована на пізнання законів світу (через побудову теоретичних моделей).

2. Інтуїтивний (у Китаї): миттєвий процес розуміння суті речей через цілісне пізнання світу з допомогою використання інтуїтивних методів. Інтуїтивне пізнання було виражено також у релі-

гійних течіях, які набули поширення в Китаї: так, у китайському варіанті буддизму є поняття «мить розуміння», що означає «осягнути весь світ за одну мить» (Яхонтов, 1965: 28).

Не можна зі стовідсотковою впевненістю стверджувати, що раціональність не властива китайській культурі, однак можна стверджувати, що раціональність китайської думки має інші характеристики: виокремлення закономірностей природи й узгодження своєї поведінки (та взагалі способу життя) із цими закономірностями. Такого роду раціональність властива даосизму, ми можемо навести з «Дао де цзіну» («道德经», вірш 3) таке визначення для неї: «Початок і кінець пов'язані одне з одним – це вічний закон! Тому мудрець, знаючи як пов'язані одне з одним явища, робить справи недіянням, навчання здійснює мовчанням: нехай усе суще саме, природним шляхом, виникає і росте. Він не закладає для цього основ, він діє, але без особистих прагнень, він не стає зарозумілим, досягнувши успіху і визнання» (前后相随, 是以圣人处无为之事, 行不言之教, 万物作焉而不辞, 生而不有, 为而不恃) (Лао Цзи, 2020: 9). Отже, методи, якими визначалися закономірності світогляду, також відрізнялися від європейських наукових процедур:

– пошук знань спрямовано лише на пошук рішень визначених, конкретних практичних завдань (Яхонтов, 1965: 34);

– дескриптивний підхід, із детально прописаними аспектами/елементами;

– метафізичний формалізм (Яхонтов, 1965: 35);

– дослідницька діяльність була спрямована не на нові наукові відкриття, а на збереження наявного стану речей та всесвіту загалом.

Тож, виходячи із зазначених вище принципів, розвиток методології дослідження, науки взагалі і граматики зокрема в Китаї виходив з інтуїтивної моделі пізнання, а в галузі мовознавства китайських лінгвістів цікавили конкретні питання: тлумачення стародавніх текстів (здебільшого з конфуціанської ідеології); розроблення методики дескриптивного характеру з покращення написання творів з урахуванням кращих зразків кожної галузі письменництва; створення антологій як емпіричне узагальнення із щонайкращих літературних творів; дескриптивний характер класифікацій мовного матеріалу без пошуку закономірностей уживання та функціонування мови.

Китайська мовознавча традиція більше тяжіє до філології, ніж до лінгвістики. У китайській мові є граматика, але підходи до її аналізу суттєво відрізнялися від європейської методології проведення досліджень. Західноєвропейські

мови можна характеризувати як «гіпотаксис»: зв'язок між словами і реченнями реалізується за допомогою мовних форм (включаючи лексику і морфологію), а зв'язок між пропозиціями відсутній (Шутова, 2003). Китайська граматика – це паратаксис (від грец. *παράταξις*, *parátaxis* – «вибудовування поруч»): зв'язок між словами і реченнями реалізується через логічний зв'язок значень слів і пропозицій без використання формальних засобів мови. Категорії числа, відмінка, часу тощо не відображаються у змінах слів, як, наприклад, у романо-германських мовах, але повинні визначатися з контексту використання. У Китаї до кінця XIX ст. учні та кандидати на державні іспити писали твори після прочитання великої кількості матеріалу (класичних текстів), інтуїтивно використовуючи граматичні конструкції із прочитаного, а не спираючись на використання граматичних правил, занотованих у підручниках.

Хоча граматики, схожої на європейську, у Китаї не було до кінця XIX ст., проте існували автентичні граматичні концепції, які також, як і в європейській лінгвістичній традиції, брали свій початок із філософських творів.

За часів доціньського періоду у творах «Мо-цзін» («墨经») обговорюється взаємозв'язок між ім'ям і реальністю, теорія узагальнювальних назв (гіперонімів) і уточнюючих назв розглядається в «Сюнь-цзі» («荀子»), у «Гун'ян Чжуань», давньокитайському творі – коментарі до хроніки «Весни і Осені» («公羊传») і «Юйлян Чжуань» («穀梁传»), класичній книзі з давньої китайської історії, було розглянуто значення багатьох службових слів та порядок слів у реченні (Ван Ли, 1989). Так, головний принцип, за яким було розташовано слова в реченні, був виокремлений у давньокитайському творі – коментарі до хроніки «Весни і Осені» «Гун'ян Чжуань» (ці коментарі були записані у II ст. до н. е.). У хроніках «Весни та Осені» є такі рядки: «Весною, <...>, на (князівство) Сун обрушилося (з гуркотом) каміння, (у кількості) п'ять. У цьому місяці шість чапель, повертаючись, пролетіли столицю князівства Сун <...>» («春, <...>, 陨石于宋五。是月, 六鹤退飞过宋都») (林玉山, 1983: 28). У «Гун'ян Чжуань» до цих рядків є такий коментар: «Чому спочатку зазначено «обрушилися», а потім «каміння»? «Обрушилися (з гуркотом) каміння» – спочатку слухове сприйняття гуркоту, а після звуку видно причину, видно, що це «каміння», і, як підсумок, видно його кількість <...> Чому спочатку зазначено «шість», а потім «чаплі»? «Шість білих, повертаючись, пролетіли», «відступаючи» – спочатку зорове сприйняття. Видно, що шість, потім видно, що це «чаплі», як

підсумок видно, що вони повертаються» («曷为先言陨而后言石? 陨石记闻, 闻其磧然, 视之则石, 察之则五 <...> 曷为先言六而后言鹞? 六鹞退飞, 记见也. 视之则六, 察之则鹞, 徐而察之则退飞») (林玉山, 1983: 32<...>33). У коментарі пояснюється: ““陨石” стоїть на початку речення, тому що чуто звук падіння каміння, а вже потім можна побачити його кількість, а друге речення починається з ієрогліфа, який передає кількість «шість» (“六”), тому що на небі одразу можна побачити кількість птахів і лише потім визначити напрям та причину їхнього польоту». Цей коментар добре ілюструє проходження процесу пізнання, а також започатковує принципи розташування слів у реченні: порядок слів у ньому – це чітка хронологія, строге дотримання послідовності розгортання подій у часі. Цей принцип стає основоположним для побудови речення мовою веньянь. Також у цей період у “公羊传” («Гуньян чжуань») та “谷梁传” («Гулянь чжуань») було розглянуто вживання та значення службових слів, так, наприклад, сказано про різницю вживання сполучників 而 та 乃, які можна перекладати однаково, як «тоді» (林玉山, 1983: 36).

За часів династій Цінь (秦朝, 221–206 pp. до н. е.) і Хань (漢朝, 206 p. до н. е. – 220 p. н. е.) в екзегетичних дослідженнях містяться граматичні коментарі до класичних текстів. Так, у вірші «Сьомий місяць» (“七月”) із «Ши цзіну» (“诗经”) є такі строфи: «У сьомому місяці в полях, у восьмому переходять до низу карниза співати, у дев'ятому місяці лежать під порогом, а десятого місяця цвіркуні приходять у моє ліжко» (“七月在野, 八月在宇, 九月在户, 十月蟋蟀入我床下”). Екзегет часів династії Східна Хань (東漢, 25–220 pp.) Чжен Сюань (郑玄, 127–200 pp.) зазначає: «На початку строф, починаючи зі строфи «у сьомому місяці» до строфи «у десятому місяці», усі дії робить цвіркун» (“自‘七月在野’至‘十月入我床下’皆为蟋蟀也”) (林玉山, 1983: 40). Чжен Сюань зазначає, що у трьох реченнях-строфах скорочено підмет «цвіркун». Китайська граматики мови веньянь базується головним чином на двох аспектах, як-от: порядок слів у реченні та службові слова. Також за часів династії Східна Хань Сюй Шень (许慎, 58–147 pp.), автор словника «Шо Вень Цзе Цзи» (“说文解字”), розглядав службові слова, за цим словником службові слова мають назву:

- 词 – так називають: 只, 矣, 者, 皆, 宁;
- 辞 – називають: 各, 粲;
- 语 – називають: 乎 (Ван Ли, 1989).

Сюй Шень також зробив перший теоретичний узагальнюючий опис службових слів: «Слова

(词) – (мають) внутрішній зміст (у реченні, тексті), крім знаменних слів» (“词, 意内而言外也”). “意内” – внутрішній зміст, тут мається на увазі граматичний зміст, який закріплено за службовим словом. “言外” – «окрім знаменних слів»: “言” – має значення «повнозначні слова» або «знаменні слова» (“实词”). Сюй Шень уважав, що не тільки знаменні, але й службові слова мають свій зміст та виконують граматичну функцію (林玉山, 1983: 70).

За часів династії Західна Хань (西漢, 202 p. до н. е. – 9 p. н. е.) службові слова називаються терміном «ці» – 辞 (слова: 薄, 且, 载, 思) (Ван Ли, 1989).

За династії Тан (唐朝, 618–907 pp.) видатний екзегет та лінгвіст Кун Інда (孔颖达, 574–648 pp.) у праці «Чунь Цю Цю Чжуань чжен-і» (“春秋左传正义”) уперше вжив слово «граматика» (“语法”), що буквально значило «закони мови». Кун Інда у своїй праці «Маоши чжен-і» (“毛诗正义”, «Достовірне значення віршів Мао») уже намагався виділити клас «службових слів» (辞), наведемо цитату: «Коли використовуєш усі ієрогліфи, то (одні з них) мають сформоване значення, як у вірші «Гуань гуань цзюцзюй» (“关关雎鸠”), або (одні з них) використовуються як допоміжні із запозиченими значеннями, це такі слова: 者, 乎, 而, 只, 且 тощо. Слова 兮, 矣, 也 та інші одразу мали первісне значення службових (辞), хоча в разі вживання в реченні не мають свого змісту» (“然字之所用, 或全取以制义, “关关雎鸠”之类也. 或假辞以为助, 者, 乎, 而, 只, 且之类也 <...>, 兮, 矣, 也之类, 本取以为辞, 虽在句中, 不以为义”) (林玉山, 1983: 53).

За доби Тан головним джерелом знань про граматику стає буддійське вчення: мовою буддійського вчення є санскрит, а це мова з розвинутою структурою морфологічних змін, тому буддійські монахи під час перекладу текстів учення мусили звертати увагу на синтаксис та морфологічні зміни, необхідні для побудови речення. Цей факт привертає увагу тим, що китайці почали вивчати граматику санскриту майже на 1 000 років раніше за європейців, які розпочали дослідження санскриту у XIX ст.

У період династії Сун (宋朝, 960–1279 pp.) з'являються терміни: «знаменні слова» (“实字” – буквально «справжні знаки») і «службові слова» (“虚字” – буквально «пусті знаки»). У Чжоу Хуея 周辉 читаємо таке: «Дунь-по, коли навчав мудрих писати твори, (казав), що коли службових слів забагато, а змісту замало; коли пустих слів багато, а справжніх мало – це все шкодить образності». 东坡教诸子作文, 或辞多而意寡, 或虚字多, 实字少, 皆批谕之 (林玉山, 1983: 55).

У працях учених династії Південна Сун (南宋, 1127–1279 рр.) терміни «синтаксис» (“句法” – буквально «закони речення/фрази»), «граматика» (“语法” – буквально «закони мови») є частовживаними. Також за династії Сун екзегет та філолог Фан Сівен (范晞文, ? – ? рр.) у своєму творі «Нічні розмови перед сном» (“对床夜语”) уперше розподіляє слова на «живі» (“活字”) та «мертві» (“死字”), а інший філолог Мін І-мін (明佚名) у своїй праці «Класифікації» (“对类”) надає визначення: ««Мертві слова» (“死字”) – це слова, якими описується характеристика явищ: *великий, високий, яскравий* тощо (відповідає сучасному прикметнику); «живі слова» – це ті, які позначають дію: *летіти, змінюватися, стрибати* тощо (відповідають сучасному дієслову)». У 1842 р. німецькій місіонер Карл Фрідріх Август Гюцлаф (Karl Friedrich August Gützlaff, 1803–1851 рр.) у своїй праці «Грамматика китайської мови» (“汉语语法”) використав теорію про «живі слова» та «мертві слова», про яку потім у своїх працях згадували англійський китаєзнавець Джозеф Едкінс (Joseph Edkins, 1823–1905 рр.) та німецький китаєзнавець Георг фон дер Габеленц (Georg von der Gabelentz, 1840–1893 рр.) (Яхонтов, 1965: 47).

За династії Південна Сун Хуан Чжені (黄震, 1213–1281 рр.) уперше використовує розподіл слів на «слова руху» (动字) та «слова спокою» (静字): “正音为静字, 转音为动字” («Зі стандартною вимовою слово статичне, зі зміненою вимовою слово рухоме») (林玉山, 1983: 59). «Слова руху» відповідають дієсловам, а «слова спокою» – іменникам та прикметникам. Згодом, за династії Юань (元朝, 1271–1368 рр.), прикметники виділяють в окрему групу слів, які «надають опис», для таких слів з’являються назви 形容之词, або 形容之辞. Окрім того, для таких слів також існували й інші назви:

- 形况字 (досл. – «слова стану й образу»);
- 状物之词 (досл. – «слова стану речі»);
- 状事之词 (досл. – «слова стану події») тощо;
- 词助 (досл. – «допоміжні словам»);
- 句助 (досл. – «допоміжні реченням»);
- 辞助 (досл. – «слова, що допомагають»);
- 助词 (досл. – «допоміжні слова»);
- 助句 (досл. – «допоміжні речення»);
- 助辞 (досл. – «допоміжні слова»);
- 助句辞 (досл. – «допоміжні для слів та речень»);
- 助语辞 (досл. – «допоміжні для мови та слів»);
- 语助辞 (досл. – «слова, що допомагають»);
- 语助声 (досл. – «мова, що допомагає вимові») тощо (林玉山, 1983: 37).

За династії Юань також виходять спеціальні лексикографічні посібники з вивчення службових слів, ці словники вважаються першими окремими працями із граматики китайської мови. Хоча називати ці праці граматичними можна з великою натяжкою, тому що за формою організації змісту – це словники. Так, перша робота з дослідження граматики, яка вийшла в 1324 р., – «Юй Чжу» (“语助” – буквально «Допоміжні слова») авторства Лу Івея (卢以纬, ? – ? рр.) (Яхонтов, 1965: 69).

За часів династії Цін (清朝, 1636–1912 рр.) замість терміна «закони речення» (“句法”) більш поширеним стає термін «граматика» (“文法” – буквально «закони писемного тексту»), цей новий термін розуміється як «закон, що допомагає (формувати) знаки у строфи, писати повні твори (за допомогою) закону» (“法令条文, 作文方法”). На позначення службових слів за династії Цін уживають такі терміни:

- 助字 (буквально – «допоміжні знаки») і 虚字 (буквально – «пусті знаки»), але із часом у використанні залишається 虚字 (буквально – «пусті знаки»). Також за династії Цін виходять граматичні праці, інакше кажучи, лексикографічні класифікації службових слів:
- “虚字说” («Пояснення службових слів») Юань Женьліня (袁仁林, 1710 р.);
- “助字辨略” («Скорочений аналіз службових слів») Лю Ці (刘淇, 1711 р.);
- “经传释词” («Пояснення службових слів із канонічних») Ван Іньчи (王引之, 1798 р.) (林玉山, 1983: 68).

Варто зазначити, що головним напрямом розвитку граматичних досліджень епохи Цін стає аналіз і тлумачення значень службових слів. Такий стан розвитку граматики як науки продовжується до виходу першої комплексної граматики «Ма ши вень тун» (“马氏文通”) (林玉山, 1983: 73).

Висновки. Отже, можна зробити такі висновки:

- хоча в давньому Китаї і не було окремих праць або підручників із граматики, проте велика кількість екзегетичних коментарів і анотацій містять граматичні концепції, які можна розглядати як перші граматичні кодифікатори;
- значним досягненням традиційної китайської філології в галузі граматики можна вважати розподіл слів на знаменні слова (实词) і службові слова (虚词);
- був розроблений термінологічний апарат, але терміни не мали чітких визначень, не було вироблено чітких критеріїв для систематизації термінів (здебільшого це терміни на позначення службових слів).

Отже, граматична термінологія, яка пропонується вченими класичного етапу китайського мовознавства, надає інформацію про сприйняття граматики в мові веньянь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ван Ли. Части речи. *Новое в зарубежной лингвистике*. 1989. XXII. С. 37–53.
2. Лао Цзи. Книга шляху та гідності. Пер. з кит. І. О. Костанда. Київ : Вид. союз «Андронум», 2020. 102 с.
3. Левицкий Ю. А., Боронникова Н. В. История лингвистических учений. Москва : Высшая школа, 2006. 302 с.
4. Шутова Е. И. Проблема частей речи в китаеведении. *Вопросы языкознания*. 2003. № 6. С. 47–64.
5. Яхонтов С. Е. Древнекитайский язык. Москва : Наука, 1965. 115 с.
6. 林玉山. 汉语语法学史. 湖南 : 湖南教育出版社, 1983. 359 с.

REFERENCES

1. Wang Li. Chasti rechi. [Parts of speech] *New in foreign linguistics*. 1989. (XXII). 37–53 [in Russian].
2. Lao Tszu. Dao De Tszyn. Knyha shlyakhu ta hidnosti. [Tao De Jing. The book of path and dignity]. (I. O. Kostanda, Trans.). Kyiv: Vydavnychyy soyuz “Andronum”, 2020 [in Ukrainian].
3. Levitsky Y. A. & Boronnikova N. V. Istoriya lingvisticheskikh ucheniy. [History of linguistic doctrines]. Moscow: Higher school, 2006 [in Russian].
4. Shutova E. I. (2003) Problema chastey rechi v kitayevedenii. [The problem of parts of speech in Sinology]. *Questions of linguistics*. 2003. № 6. 47–64 [in Russian]
5. Yakhontov S. E. Drevnekitayskiy yazyk [Ancient Chinese language]. Moscow: Nauka, 1965 [in Russian].
6. Lin Yushan. Hanyu yufa xue shi. [History of Chinese Grammar]. Hunan: Hunan Education Press, 1983 [in Chinese].